

Kamu Güvenliğini Sağlamada Kolluğun Aşırı Güç Kullanma Sorunsalı:

Problematique of Use of Excessive Force by Law Enforcement Officials in Securing Public Order

Serkan ALTUNTOP¹
Emniyet Genel Müdürlüğü

Özet

Kolluğun aşırı güç kullandığına dair haberler ve/veya iddialar sık sık medyada yer almaktadır. Sadece ülkemizde değil dünyanın her yerinde polisin güç kullanımını yasal bir dayanağı olmasından bağımsız, bir şiddet hareketi olarak ele alınabilmekte ve eleştirilmektedir.

Yasal bir dayanağı olmakla birlikte, güç kullanmada aşırıya gidilmesi veya sınırların zorlanması güvenlik ve kolluk hizmetleri üzerine yapılan araştırmalarda en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Aşırı güç kullanılmasının ise sosyal, psikolojik ve kurumsal açıklamaları bulunmaktadır. Ülkemizde de zor kullanma ile ilgili tartışmalar son dönemlerde özellikle artış göstermektedir. Bu nedenle konunun akademik çalışmalarda daha detaylı incelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kolluk, polis, güç kullanma, şiddet, direnç, yasal güç kullanma, zorunlu güç kullanma, güç kullanma silsilesi

Abstract

News and/or claims on excessive use of force by law enforcement officials to civilians have been placed in media outlets. Not only in Turkey, but also in all the world, excessive use of force is considered as a violent act independent from its having a legal basis. It is occurred both in physical form and in the form of threats, gestures, intimidation and abusive language.

This article investigates use of force by law enforcement moving from the general literature and specifically focuses on the problem of excessive use of force in Turkey regarding both legal basis of use of force and determinants of applying excessive force. Discussion in the article depends on literature, face-to-face interviews, and media sources. Determinants of excessive use of force are argued to have legal, organizational, individual, political and technical aspects. At the end, some policy implications for policy-makers and practitioners on preventing excessive use of force will be discussed.

Key words: *Law enforcement, excessive use of force, violence, legitimate, justified, necessity of force, intensity of force, force continuum*

¹ Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, **e-mail:** altuntop98@gmail.com

Giriş

Güç kullanma genellikle "bir başkasının hareket ve özgürlüğünü kısıtlamak yönünde fiziksel eylemde bulunmak" şeklinde tanımlanmaktadır (Adams, 1999:4). Bu kapsamda aşırı güç kullanma ile mevcut tehditle orantılı olmayan ve yasal kolluk faaliyetinin gerçekleştirilmesi için gerekli minimum güçten fazla zor kullanılması ve bu şekilde açıklanamaz ve kabul edilemez düzeyde kişinin vücut bütünlüğüne veya sağlığına zarar verilmesi kastedilmektedir (Reiss,1971; Cao,2002; Klockars,1996). Durumsal, kültürel, yasal, ahlaki ve operasyonel yönlerinin olması konuyu daha da karmaşık hale getirmektedir. Kolluk ile vatandaşın karşı karşıya gelmesinde "makul (justified) ve yasal (legitimate)" sınırların ne olduğu, vatandaşla karşı karşıya gelmenin "gerçek mi, yoksa gerçek dışı bir nedeni mi olduğu" literatürde tartışılmaktadır (Becker, 1963:14). Aşırı güç kullanma tabiri ile fiziki olarak aşırı ve orantısız güç kullanma yanında; "yetkinin kötüye kullanılması, sözlü taciz ve sataşma gibi fiziki olmayan hususlar ile silah göstererek tehdit etme, bulunduğu yerden uzaklaşmaya zorlama, durdurma ve arama" gibi fiiller de kastedilmektedir (Terrill, 2001:2).

Kimileri tarafından polis şiddeti ve hatta bazen polis vahşeti (Nelson, 2001) olarak adlandırılan güç kullanma, bazı durumlarda gerekli veya kaçınılmaz görülebilirken kimi zaman ise sınırları aşarak kontrolden çıkabilmekte ve öfke ve çatışmanın temel konusu olmaktadır. Özellikle silah kullanma sonucu ölümler ve toplumsal olaylara müdahale kapsamında yaşanan çatışma görüntüleri güç kullanma tartışmalarını alevlendirmektedir. Friedrich (1980:82) güce başvurmada "makul bir düzeyin tutturulmasının" yalnızca düzeni sağlamak açısından değil, aynı zamanda halkın polise ve devlete karşı algısı, tutumu ve davranışlarını da etkilemesi nedeniyle hayati önemi olduğunu vurgulamaktadır. Terrill ve Paoline III (2010:6, Kuhnsons vd içinde) halkın polise olan güveninin, temel olarak polisin meşruiyetinden beslendiğini; meşruiyetin ise her zaman "polisine ne şekilde güce başvurduğu" ile ilintili olduğunu ileri sürmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) ülkemizi temsilen görev yapan Işıl Karakaş "Türkiye'nin Avrupa'daki imajının polis şiddeti üzerinden şekillendiğini, 1990lı yıllara göre başvuru sayısında azalma görülse bile bu imajın hala değişmediğini" ifade etmektedir (milliyet,2014).

Kapsam ve Metot

Bu makalede kolluğun güç kullanma konusu teori ve uygulama birlikte değerlendirilerek ele alınmakta ve özellikle aşırı güç kullanma sorunsalına odaklanılmaktadır. Makale kapsamında zor kullanma konusunda ülkemizde yaşanan sıkıntılar öncelikle güç kullanma ile ilgili genel literatürden ve yasal durumdan hareket ederek incelenmektedir. Uygulamadaki sorunların altında yatan sebepler bir taraftan meslek içerisinde yaşanan ve görülen aksaklıklar, diğer taraftan zor kullanma gerektiren birimlerde görevli personelin bizzat kendi görüş ve düşünceleri ile desteklenmektedir. Bu kapsamda, araştırmaya esas olan veriler gerek güncel medya, resmi raporlar, bilimsel çalışmalardan yapılan içerik analizleri, gerekse alanda çalışan profesyonellerle yapılan mülakat bulguları ve

alan gözlem çalışmalarına dayanmaktadır. Ayrıca, makale sonunda bu sorunların çözümüne yönelik bazı öneriler sunulmaktadır.

Zor Kullanmanın Kavramsal Çerçevesi

Devletin temel unsurları veya başka bir ifadeyle devleti devlet yapan unsurlar sayılırken toprak ve millet unsurlarının yanında *meşru güç kullanma* ayırıcı bir özellik olarak sıralanır. Devlet bu gücü ülke sınırlarını ve ulusal güvenliği korumak için ordu, ülke sınırları içerisinde güvenliği sağlamak için ise kolluk güçleri marifetiyle kullanır. Kolluk güçleri belediye sınırları dahilinde polis, bu sınırlar dışında kalan ve kırsal alan olarak adlandırılan yerlerde ise jandarmadan oluşur. Belediye zabıtası, sahil güvenlik ve özel güvenlik birimleri, gümrük muhafaza, orman muhafaza müdürlükleri de kendi sorumluluk alanı içerisinde ve gerektiğinde diğer kolluk birimleri gibi suça müdahale edebilecek bir yapıda kolluk görevi icra eder (Şafak ve Bıçak,1999; Tataroğlu ve Subaşı, 2009).

Weber (2004:131), güç kullanmadan bahsederken "Modern devlet, bütün siyasal birlikler gibi, sosyolojik olarak ancak kendine özgü somut araçları açısından tanımlanabilir: o da fiziksel güç ve şiddet kullanımınıdır." demekte ve şiddetin kullanılmasını bilen bir sosyal kurumun yokluğunda "anarşi" durumunun ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. Bu anlamda modern devlet, belli bir coğrafi alan içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekeline bulunduran insan topluluğunu ifade eder (Weber,2004; Gerth ve Mills,1958; Sancar,2001). Öte yandan Elias, fiziksel şiddetin devlet tekeline alınmasını, "uygarlaşma sürecinin muharrik gücü" olarak görmektedir (Sancar,2001:26). Ortaylı da (1997:10) bu olguya işaret etmek için "devletin mülkiyet bilmeyen insanların, mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birbirine düşmesi teorisine dayandığını" ve devletin bu anarşiyi önlemek için "kontratla kurulan bir birlik" olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda Hobbes'un (1995:82) devletin amacını "bireysel güvenlik" olarak nitelmesi kayda değer bir yaklaşımdır. Özdemir (2013), devletin şiddet tekeline sahip olmasının nedeninin insanlar ve gruplar arasındaki ihtilafların sivil alanda, şiddete başvurmadan çözülmesinin teminat altına alınması olduğunu, bu anlamda devletin polis ve asker gücünün, insanlar arasındaki ihtilafların çözümünde taraf olamayacağını belirtir. Sancar da (2001) benzer şekilde, geleneksel olarak fiziksel şiddet üzerindeki devlet tekelinin, sosyolojik meşruluğunu toplumsal barışı ve güvenliği gerçekleştirme hedef ve işlevinden aldığını; başka bir ifadeyle, modern devlete bu tekelin, şiddeti toplumsal ilişkilerden tasfiye etme veya toplumsal ilişkilerde şiddet kullanımını en aza indirme karşılığında verildiğinin kabul edildiğini ileri sürer.

Bununla birlikte devletin şiddete başvurmamasının da belirli sınırlar içinde gerçekleşmesi beklenir. Kolluk güçleri temel olarak toplantı, gösteri, miting, protesto, basın açıklaması gibi yollarla hak arama eylemlerini, "demokrasinin vazgeçilmez değerlerinden birisi olarak korumak ve kolaylaştırmak" durumundadır (Mike, 2012:3). Eryılmaz (2011) bir ülkedeki demokrasi seviyesi ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamaların doğru orantılı olduğunu ve bir ülke ne kadar demokratik ise, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamaların da o kadar az olacağını ileri sürmektedir. Ancak Özdemir (2013), itirazların sivil olmaktan çıkarak şiddete

yönelmesi durumunda devletin şiddet kullanmasının meşru hale geleceğini bu açıdan sivil itiraz yöntemlerinin, şiddete başvurmadan kaçınması gerektiğinin altını çizmektedir. Goffman'ın (1959:8) çerçevesini çizdiği karşılıklılık (reciprocity) prensibi ile söylemek gerekirse "herhangi bir konuda karşı karşıya gelen kişi veya grupların kendi öz benliklerini bir kenara bırakmadan karşılıklı beklentilerini öngörmeleri ve buna göre hareket etmeleri" gerekir. Zor kullanma bu çerçevenin kırılması ve karşılıklı menfaatlerin yerini bireysel amaçlara bırakması anlamına gelir. Bu nedenle, kolluğun aşırı güç kullanma yönünde yetkisini kötüye kullandığı algısı, halkın kolluğa olan güveninin sarsılmasına, memurların moralinin düşmesine ve kollukla bölge sakinleri arasında çatışma ve gerilim yaşanmasına neden olur (Langworthy & Travis, 1994); kurumsal istikrarın korunmasına ve liderliğin devamlılığına da zarar verir (Sherman, 1978; Kelling vd,1988; Chen,1996).

Kolluğun aşırı güç kullanması sosyolojik, kurumsal-alkültürel ve bireysel teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Sosyolojik yaklaşımlar kolluk memurunun güç kullanmasının toplumdaki izole edilmiş bir şekilde anlaşılmasına çalışılmasının yanlış olacağını, muhtemelen bozulan dengenin müdahalesi ile tekrar kurulacağı inancına halkın ve yakın çevresinin verdiği onayla, kolluğun kuralları ihlal edebildiğini öne sürmektedir (Box,1983). Wilson (1968) ve Sherman (1978) da kolluk davranışının yerel siyasi ve sosyal kültürün bir parçası olduğunu ileri sürmektedir.

Kurumsal ve alkültürel teoriler her kurumun kendi çalışma ortamı içerisinde ürettiği resmi ve gayr-i resmi değerlerin personelin tutum ve davranışlarına yansımaları ele almakta ve özellikle kolluk mesleğindeki ayırıcı özelliklere işaret etmektedir.

Polislik mesleği diğer pek çok meslekte olduğu gibi zaman içerisinde kendi alt kültürünü oluşturmaktadır (Paoline III, 2003). Polislik üzerine yapılan araştırmalarda misyon, aksiyon, sinisizm, gizlilik, şüphe, maço tavırlar, toplumdaki izolasyon, dayanışma, sadakat, pragmatizm ve muhafazakarlık gibi değerler ön plana çıkmaktadır (Waddington, 1999a; Waddington, 1999b; Reiner, 2000a; Crank,1998). Bu özellikler polislik mesleğinin otorite, tehlike, sonuç alma yönünde baskı gibi yapısal özelliklerinden beslenmekte, güçlenmekte ve zamanla "temel bir kişilik" haline gelmektedir (Skolnick, 1966). Gilmartin ve Harris (1998) ise kolluk personelinin tipik olarak kariyerlerine arzulu, yüksek motivasyon sahibi kişiler olarak başladığını, ancak bu memurların, mesleki rollerine kendilerini aşırı bir şekilde kaptırıp, meslekleri ile kendilerini özdeşleştirdiklerini ve meslek odaklı hususi bir kimlik ve mağduriyet duygusu geliştirdiklerini ileri sürmektedir.

Bireysel teoriler ise temel olarak *çürük elma* teorisinden hareket etmekte ve her kurumda şiddete meyyal bazı memurların olabileceğini, bu personelin kişilik özellikleri ve tutumlarının şiddete kapı açtığını, özellikle maskülen ve otoriter bir kişiliğe sahip memurların şiddet uygulamaya daha eğilimli olduğunu ileri sürmektedir (Ulrichs & Van Mastrigt, 1991).

Tablo 1. Aşırı güç kullanmayı açıklayan teoriler

1.	Sosyolojik	Kolluk toplumun onaylaması ile aşırı şiddete başvurmaktadır
2.	Alt-kültür	Mesleğin doğasındaki misyon, aksiyon, şüphe, maço tavırlar vb özellikler aşırı güç kullanmaya yol açmaktadır
3.	Bireysel özellikler	Sepet değil sepetteki çürük elma kusurludur (maskülen, otoriter personel aşırı güç kullanmaya daha fazla eğilimlidir)

Punch (1996:56) aldatmaya, kandırmaya dönük araçlarla ciddi ve kasti davranışlara tevessül ederek, resmi veya gayri resmi kurumsal hedeflere ulaşmayı "kurumsal sapma" olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma atıfta bulunan Belur(2010:6) aşırı güç kullanımını "kurumsal sapma davranışı" olarak nitelemektedir. Ross (2000) ise üstünü örtme, yolsuzluk, dezenformasyon, hesap verebilirliğin olmaması, ulusal ve uluslararası kanunların ihlal edilmesi gibi suçları devlet suçu (state crime) olarak tanımlamakta ve bu tanımdan hareketle aşırı güç kullanımı özellikle ölümcül güç kullanımı devlet suçlarından sayılmaktadır (Chambliss,1989; Green ve Ward, 2004; Menzies, 2000).

1994 yılında New York Emniyet Müdürlüğü'nde görülen yolsuzluk ve diğer problemlerin araştırılması yönünde kurulan Mollen Komisyonu raporunun sonuç bölümünde ise polis yolsuzluğunun eskiden rüşvet almak, suçluları korumak gibi eylemlerle bilindiği, günümüzde ise daha çok aşırı güç kullanma, yetkinin kötüye kullanılması veya kolluğun bizzat suça karışması şeklinde kendisini gösterdiği öne sürülmüştür (parc,1994).

Bununla birlikte bazı araştırmacılar kolluğun güç kullanmasının, kolluk otoritesine uymayı sağlamak yönünde gayr-ı resmi bir cezalandırma ya da sokak adaleti veya yasadışı adalet gibi görüldüğünü de ifade etmektedirler (Chevigny, 1995; Skolnick ve Fyfe, 1993; Van Maanen, 1978; Westley,1970).

Chan'a (2000:105) göre polisin aşırı güce başvurmasının üç boyutu bulunmaktadır: Şartlar (konum), eğilim (alışkanlık) ve etkileşim. Buna göre, içinde faaliyet gösterilen şartların (yapısal, siyasi ve tarihi faktörler), kolluk personelinin eğilimlerinin(kişisel özellikleri ve polis alt kültüründen beslenen tutumları) ve durumsal faktörlerin (etkileşim) bir araya gelmesi polisin aşırı güç kullanmasında etkili olmaktadır. Alpert ve Dunham da (2004:184) kolluğun çağrıldığı olayın ciddiyetine göre kendini hazırladığını ve ciddi olmayan suçlarda fazla güce başvurmama eğiliminde olduğunu, diğer taraftan ciddi bir suç işlemediğini düşünen şüpheli kişilerin kolluğa daha fazla direndiğini ifade etmektedir.

Terrill ve Mastrofski'nin (2002) araştırması da polis-vatandaş karşılaşmalarının durumsal yönlerinin diğer başka unsurlar (vatandaşın kim olduğu ve memurun geçmiş karakteristikleri vb) ile birlikte polis davranışlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmaya göre örneğin eğitim düzeyi ve/veya tecrübesi yüksek kolluk personelinin şiddet uygulama ihtimali daha az olmaktadır. Bununla birlikte karşılaşma esnasındaki tutumu ne olursa olsun gelir durumu düşük, beyaz olmayan ve genç erkeklere daha sert davranılmaktadır.

Türk (1966) otorite ilişkisi kurmanın kaçınılmaz olduğunu ve bireyin kültürel normlarının otoritenin belirlediği normlarla uyumsuzluğu durumunda çatışma yaşanacağını ileri sürmektedir. Bu bağlamda (kurallara) riayet teorisini geliştiren Sykes ve Clark (1975) herhangi makul bir memurun karşılaştığı bir kişiden bir şey istemesi durumunda, karşıdaki kişinin bunu polisin üstün olduğunu dışa vurması olarak görebileceğini, tersi durumda yani bir memurun söylediğini reddeden bir kişinin ise, kolluk personeli tarafından ahlaki ve toplumsal değerleri ve memurun sembolik statüsünü reddettiği şeklinde algılanabileceğini öne sürmektedir.

Bir başka bakış açısı ise konuya şiddetin mağdurları açısından yaklaşmakta ve belirli insanların şiddete daha çok maruz kalabildiğini öne sürmektedir. Green ve Ward (2004:70), Muir (1977) in kolluğu *sokakbaşı politikacıları* olarak tanımladığı çalışmasından hareketle, güç kullanma ile ilgili dört paradoksa yer vermektedir: Buna göre polisin bir kişiyi fiziki güç kullanmadan tehdit etme ihtimali ne kadar az veya zor ise, güç kullanma ihtimali o kadar artmaktadır. Dolayısıyla kaybedecek bir şeyi olmayan, kaybedeceği şeyler umurunda olmayan ya da karşılaştığı tehdidi kavrayamayan kişilere karşı polisin güç kullanmaması gerekir ancak çoğunlukla kullanmaktadır. Bu paradoksa göre, marjinal durumda veya itibarı olmayan (Skolnick & Fyfe, 1993), sosyal açıdan dışlanmış ve suç işleyen (Chevigny, 1996; Van Maanen,1985) kişilerin anlayacağı tek dil şiddettir. Aynı kapsamda yer alan "yüz yüze gelme paradoksu" da etrafta kolluğun davranışlarını izleyen kişilerin tutum ve/veya beklentilerinin ceza veya şiddeti tetiklediğini öne sürmektedir.

Fyfe'nin (1989:465-79) "bir anlık sendromu" olarak adlandırdığı yaklaşım ise duyguları ve dürtüleri ile hareket eden bazı kolluk personelinin ani ve aşırı tepki verebildiğini ileri sürmektedir. Bu sendrom, herhangi iki polis probleminin birbiriyle aynı olmadığı, dolayısıyla her durum için uygulanabilecek tek bir yöntemin bulunmadığı, stresli ve zamanla yarışılan bir ortamda bazı uygun olmayan kararların alınabileceği, vatandaşın provoke etmesi durumunda kontrolü kaybetmesi halinde memur olarak değil şahıs olarak personelin sorumlu tutulması gerektiği gibi varsayımlara dayanmaktadır. Bu durum Klockars'ın (1991:33) isimlendirdiği "Dirty Harry" problemini de çağrıştırmaktadır. Dirty Harry problemleri ahlaki bir ikilem olarak özellikle sonuca ulaşmanın aciliyet arz ettiği ve neticeye ulaşmanın yanlış işler yapmayı gerektirdiği durumlarda ortaya çıkmakta ve memur başka çare yokmuş gibi bir yorumla yanlış tutumlara girmektedir. Aynı isimli bir filmde görev yapan kolluk memuru Harry, yasanın kendisine verdiği yetki ve çizdiği sınırları mesleğini icra etmesine bir engel olarak görmekte ve engel sayılan hususların etrafından dolanarak "sahte delil üretme, korkutma, işkence, aşırı şiddet uygulama" gibi yanlış işlere bulaşmaktadır.

Tablo 2. Aşırı güç kullanmayı açıklayan yaklaşımlar

Yazar	Yaklaşım
Punch, Ross	Devlet suçu
Chevigny, Fyfe, Van Maanen, Westley	Bazı kesimlerce şiddet sokak adaleti, yasadışı adalet, otoriteye uyumu sağlamak için gayr-ı resmi cezalandırma olarak görülmekte
Chan	Şartlar(konum), eğilim(alışkanlık) ve etkileşim
Türk	Otorite ilişkisi çatışma doğurur
Terrill ve Mastrofski	Vatandaşın kim olduğu(gelir durumu, beyaz olup olmadığı, genç-yaşlı) ve memurun karakteristikleri (eğitim durumu, tecrübesi) aşırı güç kullanmayı etkilemektedir.
Alpert ve Dunham	Olayın ciddiyeti şiddet başvurma eğilimini artırmaktadır
Green ve Ward	Fiziki güç kullanmadan ikna zor ise şiddete başvurulmakta, ayrıca izleyicilerin baskısı şiddeti beslemektedir
Fyfe	Bir-anlık sendromu (duygu ve dürtülere yenilerek anlık tepki verme)

Kolluğun Zor Kullanması

Kolluğun zor kullanması ile asayiş olayları (hırsızlık, gasp vb) ve toplumsal olaylarda sıklıkla karşılaşmakta ve hem medyada hem de akademik dünyada aşırı veya orantısız güç kullanma yönünde eleştiriler duyulmaktadır. Son dönemde yaşanan hemen her toplumsal olayda ölümler yaşanması ise bu eleştirinin dozunu artırmıştır. Bu kapsamda kolluk görevlileri hakkında gazı doğru açı ile atmayarak yaralanma ve ölümlere neden olduğu (Cumhuriyet, 2014), kaskındaki numarayı silerek veya amirinin emrine kayıtsızlık göstererek aşırı güç kullandığı (Taraf, 2014) gibi pek çok olumsuz yorum yapılmaktadır.

Bittner (1991:42) "polislin zor kullanma kapasitesine sahip olma rolünün, polislik mesleğini anlamanın temeli olduğunu" ileri sürmektedir. Kolluk kuvvetlerinin suça müdahalesi çoğunlukla sıkıntılı olmakta ve kısmen veya bütünüyle zor kullanmayı ve suça karışanları etkisiz hale getirmeyi içermektedir. *Etkisiz hale getirme* tabiri suça bulaşan kişi veya tarafın kendine ve çevresine daha fazla zarar vermesinin önüne geçilmesi amacıyla kontrol altına alınması olarak tanımlanabilir. Bu işlem yakalama, gözaltına alma, kelepçeleme, kuşatma, hapsedme veya ölüm şeklinde olabilir. Her halükarda yapılan işlemin bir zor kullanma içereceği açıktır.

Kolluğun zor kullanımının "sözlü ikaz ve beden dili ile başlayan, silahsız fiziki güç uygulama, öldürücü olmayan silahlarla müdahale ve öldürücü silahlarla müdahale" şeklinde sıralanan bir silsileden oluştuğu düşünülebilir (McKenzie, 2000: 182). Bu silsile "hangi direnç seviyesi oluştuğunda ne tür bir güç uygulanacağını gösteren bir rehber" görevi yapmaktadır (Conner, 1991:30-32).

Tablo 3. Güç kullanma silsilesi
(Orlando, Florida Polis Departmanı direnç ve yanıt silsilesinden uyarlanmıştır)

Şüphelinin Direnci	Memurun Güç Kullanması
1. Direnme Yok	1. Memurun Varlığını Göstermesi
2. Sözlü İtaatsizlik	2. Sözlü Komutlar
3. Pasif Direnç	3. Savunma Tekniklerini Uygulama, göz yaşartıcı sprey
4. Aktif Direnç	4. Orta Derece Silahlar: cop, taser, vurma, öldürücü olmayan güç
5. Agresif Direnç	5 Orta Derece Silahlar: şiddeti artan teknikler, öldürücü olmayan güç
6. Öldürmeye Dönük Direnç	6. Öldürücü Güç

Bununla birlikte başta toplumsal olaylar olmak üzere zor kullanmanın gerektiği durumlarda, belirlenen sınırların aşılma potansiyeli yanında bu sınırların çok muğlak olabildiği de kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Bayley'in de (1996:277) temas ettiği gibi "aşırı şiddet izleyen kişinin gözünde öyledir". Bu subjektiflik durumu da, kavramı daha tartışmalı hale getirmektedir. Ancak ilkesel olarak güç kullanmanın geçerli tek mazereti, orantılı ve gerekli olması ve minimal düzeyde tutulmasıdır (Erdem, 2013; Yaşar, 2013). Orantılılık ise savunma ile saldırı arasında bir denge olması yani saldırıya uğrayan hak ile savunma sonucunda zarara uğrayan hak arasındaki oranın makul ve dengeli olması anlamına gelmektedir (Ulusoy, 1994).

ABD Anayasa Mahkemesi'nin Tennessee'ye karşı Garner ve Graham'a karşı Connor davalarında güç kullanma ile ilgili belirlediği standartlar bu anlamda aydınlatıcı olabilir. Mahkeme her hangi bir olayda güç kullanmanın makul olup olmadığını anlamak için dört unsurun olup olmadığına bakılması gerektiğine hükmetmiştir: Söz konusu olayın şiddeti, şüphelinin memurlar veya diğer vatandaşlar için acil bir tehdit oluşturup oluşturmadığı, şüphelinin aktif olarak direnip direnmediği ve şüphelinin kaçmaya teşebbüs edip etmediği (Rahtz, 2003:21-25).

Tablo 4. Direnç seviyeleri
(Orlando, Florida Polis Departmanı Direnç ve Yanıt Silsilesinden uyarlanmıştır)

Pasif Direnç	Şüpheli sözlü emirlere uymaz, memurun kanunların gereğini yapmasını engeller
Aktif Direnç	Şüphelinin hareketleri kaçmaya veya yakalanmayı kolaylaştırmaya yöneliktir. Şüphelinin eyleminin yaralanmaya yol açma ihtimali yoktur.
Agresif Direnç	Şüpheli memuru dövmüş veya dövmek üzeredir. Şüphelinin eyleminin yaralanmaya yol açma ihtimali vardır.
Öldürmeye Dönük Direnç	Şüphelinin eyleminin memurun veya bir başka şahsın ölümüne veya vücudunda bariz yaralanmaya yol açma ihtimali vardır.

Polis ve halkın karşı karşıya gelmesi genelde "acil, gönülsüz ve kamunun gözü önünde" cereyan etmektedir (Fyfe,1989:6-8). Gerçekten polisin bir olaya müdahalesi bir sağlık probleminde acil müdahale etmeye benzemektedir. Pek çok konu için erteleme veya sabahı bekleme ya da bir başka uzmana havale etme şansı yoktur. Üstelik rahatsızlık sadece ihtilafın taraflarını değil başkalarını da etkilemektedir (kavga eden iki kişinin gürültüsü veya taşkınlığının komşuları da rahatsız etmesi, ya da gaz ve su ile müdahale edilmesi sonucunda o bölgeden geçen diğer insanların da etkilenmesi gibi). Bu nedenle kolluğun karar verirken müdahale veya güç kullanmadan etkilenecek herkesi hesaba katması gerekir.

Aynı şekilde polislik hizmetlerinin kamunun gözü önünde aleni yapılması nedeniyle makul sınırlar içerisinde ve gerektiği kadar güç kullanılması, olaya şahit olan diğer insanların tepkisini çekmemesi gerekir. Örneğin akıl sağlığı yerinde olmayan bir şahsa müdahale gerekmesi durumunda şahsı kontrol altına almak için fevri ve fazladan tavırlar sergilenmesi durumunda, etrafta olaya şahit olan diğer insanların tepkisini çekebilir.

Ayrıca kavga, çatışma gibi olaylar meraklı kalabalıkların ilgisini çekmekte ve kolluğun olaylara müdahalesi kalabalıkların olay yerinde toplanmasını beraberinde getirmektedir. Bir ambulans görevlisinin kamuya açık alanda bir olaya müdahalesi, örneğin yaralıya tampon yapması, kanı durdurması teknik ve uzmanlık gerektiren bir konu olduğu ve herkes tarafından bilinemediği için fazla merak konusu olmazken, kolluğun güç kullanmasında –yasal ve teknik boyutları olmasına rağmen-hemen hiç kimse bir "profesyonellik" aramamakta ve ilgi ile izlemek ve sonucunu görmeye çalışmaktadır (Fyfe,1989:6-7). Bu durum kolluğun hem suça karışan kişilerle hem de izleyici kitle ile muhatap olmasına yol açmaktadır.

Fyfe (1989:4) polisin aşırı güç kullanmasında yasalara aykırı olarak "kasten aşırı güç kullanma" ve "yetersizlikten dolayı aşırı güç kullanma" şeklinde

bir ayrıma gitmektedir. Fyfe'ye göre yasalara aykırı şekilde şiddete başvurma çok kötü olmakla birlikte, bu durum yetersizlikten kaynaklanan polis şiddetinden muhtemelen daha az vuku bulmaktadır. Bu kapsamda örneğin polis akli dengesini geçici olarak kaybetmiş kişileri silahlarını bırakmaya ikna edecek hitabet yeteneğini sergileyemeyip bunun yerine ateş etmeyi tercih edebilir. Yine polis durup düşünmek ve daha az zarar verecek ve kötü sonuçlara yol açmayacak alternatifleri uygulamak yerine, silahlı suçlularla masum insanların ortasında körü körüne çatışmaya girebilir. Ya da gürültü veya kargaşanın yoğun olduğu ancak şiddetin söz konusu olmadığı olaylara çağrıldığında, farkında olarak veya olmadan ve belki gereği de olmadan tarafları tahrik edip şiddete zorlayabilir ve karşı cevap olarak şiddet uygulamak zorunda kalabilir.

Şiddetten beslenen ve şiddeti bir propaganda unsuru olarak kullanmak isteyen bu amaçla barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerini de basamak olarak kullanabilen yapıların varlığı da aşırı güç kullanma ihtimalini artırmaktadır. Kendi ideolojileri doğrultusunda taraftarlarından "yakma-yıkma" şeklinde tepki vermesini isteyen ve bu şekilde kendisini göstermeye çalışan grupların varlığı medyada yer almakta ve bu tür eylemler sağlıklı ve orantılı müdahale sürecini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla, iyi niyetle başlayan bazı toplantı ve gösteri yürüyüşleri başka mecralara kayabilmekte tamamen yasal prosedürler içerisinde işleyen demokratik bir hak kullanımı, üçüncü şahısların işin içine dahil olmasıyla kanunsuz bir eylem haline gelebilmekte ve müdahaleye kapı açmaktadır. Her halükarda kolluğun güç kullanması toplumun bir kesiminde rahatsızlık meydana getirmekte ve karşı şiddet hareketlerinin doğmasını tetiklemekte veya kontrol edilemez boyutlara ulaşmasına yol açabilmektedir.

Aşırı güç kullanma olaylarında personelin özellikle birbirini koruma içgüdüğü ile hareket ettiği bilinmektedir. Kültürel olarak kimsenin ekmeğiyle oynamama anlayışı baskın çıkmakta ve bir bakıma kol kırılıp yen içinde kalmaktadır. Los Angeles şehrinde Rodney King adlı siyahi ABD vatandaşının polislerin aşırı güç kullanması sonucu ölmesi ve sonrasında çıkan karışıklıkları araştırmak üzere kurulan Christopher Komisyonu da aşırı güç kullanımı ile ilgili "sessizlik kuralının (code of silence)" işlediğini ve memurların diğer meslektaşlarının aşırı güç kullanma yönündeki eylemlerini dile getirmediğini, konuşmak veya gerçeği itiraf etmek isteyen memurun genellikle meslek hayatının sonuna gelmiş olduğunu, böyle bir olay yaşandığında memurların kendilerini korumak için "benim haberim yok, ben görmedim" gibi mazeretler ileri sürdüğünü dile getirmektedir (Human Rights Watch, 1998).

Türkiye'de Zor Kullanma İle İlgili Yasal Durum

Teknik olarak bakıldığında kolluğun bir kişi veya kitleye müdahalesi öldürme, yaralama, hürriyeti tahdit, ifade hürriyetinin veya toplantı hakkının engellenmesi veya kısıtlanması gibi hukukun ihlali anlamına gelecek eylemler içermektedir. Bu eylemlere başvurulabilmesinin tek yolu ancak Türk Ceza Kanununun 25-26.maddelerinde düzenlenen hukuka uygunluk nedenlerinden

birisi olmasıdır. Hukuka uygun olması için ise söz konusu eylemlerin hukuk içerisinde tanımlanmış ve yasalştırılması olması gerekir (Akyazan, 2006).

Ülkemizde de zor kullanmanın şartları kanun ve yönetmeliklerle çizilmiş olup, kolluğun ilgili mevzuat çerçevesinde gerektiğinde ve düzeni tekrar sağlayacak ölçüde ve kademeli olarak artırarak zor kullanması esastır. Kolluğun zor kullanma yetkisine pek çok kanun veya yönetmelikte yer verilmiştir (detay için bkz. Eryılmaz ve Bozlak,2009).

Yukarıda temas edildiği gibi, anayasal bir hak olarak bireyin özgür bir ortamda tercih ettiği hayatı yaşamasına örneğin toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılması hakkını kullanmak isteyen kişi veya grupların bu hakkını kullanmasına saygı gösterilmesi ve korunması gerekir. Ancak bu eylemlerin bir taraftan barışçıl olması yani şiddete varan bir niteliğe bürünmemesi, diğer taraftan da hayatın olağan akışını engellememesi gerekir. Örneğin yol kapatarak trafiğin normal akışının engellenmesi hayatın olağan akışını aksatarak eylemin barışçıl niteliğine zarar verir.

Belirtilen sınırlar gözetilmeden güce başvurulması durumunda ise TCK'nın 256.maddesinde tanımlanan "Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması" suçu oluşacaktır. Bu maddeye göre "Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır" (Eryılmaz & Bozlak, 2009:258). Ayrıca uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler çerçevesinde örneğin AİHM'de polisin aşırı güç kullanması, yetkinin kötüye kullanılmasından daha çok insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele veya etkin soruşturma yapılmaması olarak değerlendirilmekte ve cezalandırılmaktadır (haberartıbir, 2014).

Polisin zor kullanması ile ilgili görev ve yetkisi Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanununun (PVSK) 16.maddesinde Zor ve Silah Kullanma başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. PVSK'nın 25. maddesinde, kırsalda kolluk görevi yapan jandarmanın da PVSK'daki yetkileri kullanabileceği belirtilmektedir. Söz konusu 16.maddeye göre;

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırarak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir." hükümlerini içermektedir(Eryılmaz ve Bozlak,2009:224-226).

Aynı şekilde Emniyet Genel Müdürlüğü (2014) zor kullanma ile ilgili bazı temel ilkeler belirlemiştir. Bunlar arasında

- kolluğun sadece görevini yaparken zor kullanabileceği;
- kolluğun görevini yaparken zor kullanabilmesi için muhakkak direnme söz konusu olması gerektiği;
- kolluğun zor kullanmanın mutlak zorunlu olması halinde direnmeyi etkisiz hale getirmek için ve etkisiz hale getirecek ölçüde zor kullanabileceği;
- somut tehlikeyi önlemek ve etkisiz hale getirmek için mevcut ve uygun kuvvet türleri arasından birey, kamu ve eşya üzerinde en az zor etkisi olandan başlanacağı;
- kolluk mensuplarının zor kullanırken önce kendi güvenliğini sağlayacağı;
- kullanılan zorun olaya dahil olmayan üçüncü şahıslara bedeni ve maddi zarar vermemesine dikkat edileceği;
- istenilen amaca ulaşıldığı anda veya amaca ulaşılamayacağı durumda zor kullanımında seçilen yöntemden vaz geçileceği;
- silah kullanmadan önce kural olarak dur ihtarında bulunulacağı, uyarı yapıldığı durumda kişinin uyarıyı algılaması ve uyması için makul süre verilmesi gerektiği;
- kolluğun zor kullanmanın mahiyet ve derecesini her somut olayın özelliği ve mesleki tecrübesine göre amaca ulaşmak bakımından en elverişli ve ölçülü vasıta ile tayin ve tespit edeceği;
- zor kullanma tedbirine başvurulduğu durumlarda olayın oluş şeklini ve mahiyetini ifade eden adli ve idari işlemlerde kullanılmak üzere ayrıntılı tutanak veya rapor düzenlenmesi ve dosyada saklanması gerektiği gibi pek çok husus düzenlenmektedir.

Türkiye’de Kolluğun Güç Kullanma Sorunsalı

Ülkemizde farklı kültür, etnisite, din, mezhep ve ideolojik görüşten kişiler yaşamaktadır. Bu farklılıklar siyasi anlamda da farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Farklılıklar zaman zaman ihtilaflara ve çatışmaya da kapı açabilmektedir. Bu türden ihtilaflarla özellikle ideolojilerin kendini en çok gösterdiği sokak eylemleri ve üniversite gibi ortamlardaki çatışmalarda karşılaşılmaktadır. Aynı zamanda toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapmak da her düşünceden insanın ihtiyaç duyduğunda başvurduğu bir mekanizma durumundadır. Bu tür gösteriler veya toplantılar bazen yasal sınırların dışına çıkabilmekte ve kolluğun müdahalesi ile sonuçlanmaktadır. Kolluk personelinin ise bu tür faaliyetleri demokratik bir değer olarak özümsemesinde gelgitler yaşanmaktadır. Kimi zaman olgun davranan ve sabırlı hareket eden kolluğun bazı durumlarda hatalar da yaptığı ve bazı durumlarda herhangi bir yasa sınırı dışına çıkmadığı halde müdahale ettiği görülmektedir. Yaşanan bu hataların

altında siyasi, kurumsal, kültürel, psikolojik ve eğitimle ilgili hususlar yatmaktadır.

Bu noktada özellikle güç kullanma bağlamında "mevcut kolluk uygulamaları" irdelenerek bazı hususlar tartışmaya açılacaktır. Literatür, alan gözlemleri ve medya içerik analizinden elde edilen bazı bulgular aktarılacaktır. Bulgular konusuna göre altı (6) alt başlıkta ele alınacaktır.

Zor Kullanmanın Doğasından Kaynaklanan Sıkıntılar

Zor Kullanma Sıklığı

Öncelikle günlük hayat içerisinde kolluk açısından pek çok olay yaşanmakla birlikte her birinde güç kullanma veya aşırı güç kullanma gibi bir durum yaşanmamakta, bir anlamda kolluğun güç kullanması istisna olarak tezahür etmektedir (Klinger, 2004; Friedrich,1980). Özellikle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde toplu müdahalenin tamamen sorumlu amir veya müdürün emriyle başladığı ve bitirildiği de akılda tutulması gereken bir başka olgudur. Ancak şiddet veya çatışma görüntüsü kolay haber olabilecek bir potansiyel taşıdığından ön plana çıkabilmektedir(Göksu vd, 2003; 43-60).

Zor Kullanmaya Duyulan İhtiyaç

Kolluk açısından bakıldığında yeri geldiğinde güç kullanma, suça bulaşmış kişileri yakalamanın, etkisiz hale getirmenin, kargaşayı önlemenin ve asayiş muhafaza etmenin bir parçası ve gerekliliği olarak bilinmekte ve görülmektedir. Yasaların kendisine bu görevi verdiği, suça veya kargaşaya müdahale etmemesinin suç teşkil edeceği anlayışı kolluk personeline hem eğitim olarak verilmekte hem de bu anlayış günlük tecrübeler ile pekişmektedir. Halkın da bir suç veya kabahatin işlenmesi ve polisin bu olaya şahit veya yakın olması ama müdahale etmemesi durumunda "polis neden müdahale etmiyor veya kalabalığı dağıtmıyor" şeklinde eleştirdiği gözlenmektedir.

Kitle Psikolojisinin Etkisi

Hem toplantı ve gösterilere katılan kişiler hem de görevli kolluk personeli açısından göz ardı edilemez bir başka unsur kitle psikolojisinin etkisidir (Hogg ve Vaughan, 2004). Çevresinde müdahale eden bazı meslektaşlarının aşırı tavırlarını gören diğer kolluk personeli de kitle psikolojisi ile yanlış tutumlar sergileyebilmektedir. Floyd Allport'un "sosyal kolaylaştırma" teorisine uygun bir şekilde birey her hangi bir tutumu sergilerken etrafındaki insanların varlığından güç almakta ve performansında artış gözlenmektedir (Guerin&Innes,2009:7). Aynı husus şüphesiz gösteri veya protesto eylemlerine katılan kişiler için de geçerlidir.

Eğitim ve Personel Politikalarında Yaşanan Sorunlar

Zor Kullanmada Profesyonellik

Güç kullanmanın tamamen profesyonel bir şekilde uygulanması mümkün ve gereklidir. Kolluk personeline meslek eğitimlerinde yakın savunma teknikleri ve silah eğitimi verilmektedir. Ayrıca hukuk bilgisi de farklı derslerde öğretilmektedir. Bununla birlikte emniyet teşkilatı bünyesinde toplumsal olaylara ve daha ileri çatışma ortamlarına müdahale için özel birimlerin kurulduğu ve bu yönde donatıldığı da bir gerçektir. Bu amaçla toplumsal olaylara müdahale amacıyla çevik kuvvet birimleri ve daha ileri müdahale ve operasyonlar için ise özel hareket birimleri kurulmuş ve her iki birim de kendi amaçları doğrultusunda özel eğitimler almaktadır. Ne var ki bu eğitimin içselleştirilmesi ve profesyonel bir şekilde uygulanmasında güçlükler yaşandığı medyada da izlenen farklı örneklerde görülebilmektedir. Nitekim Akdoğan ve Köse'nin (2013:121-26) araştırmasındaki örnekleme aşırı güç kullanımına başvurmuş olan polislerin büyük çoğunluğunun hizmetiçi eğitimine tabi tutulmadığını (%61) ve terörle mücadele (%2.8) ve özel hareket birimlerinde (%2.5) çalışmış olan personelin daha az aşırı güç kullanım olaylarına karıştığı görülmektedir. Eğitim sorunu ile ilgili görüşü destekleyen bir personel görüşü aşağıda sunulmaktadır:

"Hukuka giriş dersi ilk başlarda ilgimi çekmiyordu. Fakat zaman ilerledikçe belirli konuları öğrendikçe ilgimi çeker hale geldi. Kişilerin, devletin, polisin, toplumun vs. birimlerin haklarını, özgürlük çerçevelerini öğrendim. Kendimi ait olan haklarımı öğrendim. Bunun bana çok faydası oldu. Kendime ait haklarımı bilir hale geldiğimde özgüvenim daha da arttı. Emin adımlarla yürümeye başladım. Biz polis olacağız. Toplumdaki kişilerin haklarını ve kendi haklarımızı bildiğimizde mesleğimizde bir sıkıntı yaşamayız. Polis olarak ne yapmamız gerektiğini bilmezsek küçük düşeriz. Suçlu kişiyi gözaltına aldığımızda "ben ne yaptım, hangi sebepten götürüyorsunuz beni?" dendiğinde, "şu kanunun şu maddesine göre seni gözaltına alıyoruz" diyebilmeliyiz. Hukuki bilgimiz olmazsa, olur olmaz yerde silahımızı çekeriz ve vururuz insanları. Bunun sonucunda şahıs olarak bizim adımız çıkmaz televizyonlarda. "Polis şunu yaptı, polis bunu yaptı" olur. Teşkilata güven azalır" (Can, 2014:373).

Alınan Eğitimin İçselleştirilememesi

Bu memurlar okulda aldığı eğitimi içselleştirememenin yanında, kendilerini muhtemelen daha önceki hayatlarında hiç veya sıklıkla yaşamadıkları ve toplumla çatışma anlamına gelebilecek bir ortamın içinde bulmaktadırlar. Aynı şekilde her şehirde toplumsal olaylar aynı yoğunlukta yaşanmamaktadır. Toplumsal olaylarda sık görev alan personel zaman içerisinde tecrübe sahibi olmakta ve daha sağlıklı karar verebilmektedir. Az tecrübe sahibi personelde ise acemilik veya acelecilik görülebilmektedir.

Tecrübeli Personel İstihdamı

Aşırı güç kullanma iddialarına özellikle maruz kalan çevik kuvvet birimlerinde özellikle yeni mezun genç polisler istihdam edilmekte ve bu birime atanan personel yasal bir mecburiyet olarak asgari üç yıl bu birimde çalışmak zorunda kalmaktadır. Çevik kuvvet şubeleri ve eski adı karakol olan polis merkezleri emniyet teşkilatı bünyesinde çalışılmak istenmeyen birimlerin başında gelmektedir. Bu yönüyle söz konusu birimlere ataması yapılan personel baştan ikinci sınıf memur muamelesi görüyormuş gibi hissedebilmektedir (Lersch ve Mieczkowski, 1996; Ateş ve Turgut, 2006).

Takviye Personelin Tecrübesizliği

Büyük olaylarda veya mitinglerde diğer illerden takviye personel getirilmesi uygulaması sorunlara neden olabilmektedir. Özellikle büyükşehirlerde yapılan eylem, gösteri veya mitinglerde görevlendirilen ve diğer illerde görev yapan personel, bir taraftan görev yaptığı ili veya o şehirdeki vatandaşların genel durumunu bilmeden hareket ettiklerinden, diğer taraftan özellikle toplumsal olayların az olduğu küçük şehirlerde pek fazla müdahale tecrübesi olmadığından, büyükşehirlerde yaşanan toplumsal olaylarda aceleyle veya olması gerekenden fazla güce başvurma hatasına düşebilmektedir. Konuya işaret eden bir başka personel görüşü aşağıda verilmektedir:

".....İstanbul'da görev yapan çevik kuvvet polisi sayısı 6-7 bin civarında. Sadece bu olaylarda görev almak üzere başka şehirlerden Burdur'dan, doğu illerinden 7 bine yakın çevik kuvvet polisinin de geldiğini biliyoruz. Burada önemli bir nokta var bunu bilmenizi isteriz. Bazı illerden gelen arkadaşlar ne molotof kokteyli yemişler ne de taş yemişler daha önce bu tür bir toplulukla hiçbiri karşılaşmamış gencecik çocuklar var içlerinde. İstanbul'da görev yapan polisler özellikle çevik kuvvet polisleri bu tür olaylara hazırlıklı; ama diğer şehirlerden gelenler değil. Bunun eğitimini almışlar; ama pratikte böyle bir olayla karşılaşmamışlar....

İstanbul polisi hariç diğer illerdeki polisler savunma polisleridir. Kolay kolay müdahale etmezler. İstanbul'daki polislerin tamamına yakını bu tür olaylar gördüğü için daha dikkatlidir bu tür bir duruma düşmezler. Bu orantısız şiddet haberlerinin görüntülerinin sebeplerinden bir tanesi de bu tecrübesiz olay görmemiş polisler..." (dipnot.tv,2013)

Moral Destek

Özellikle toplumsal olaylarda görevli personelin yeterli dinlenme, dönüşümlü çalışma, beslenme ihtiyaçlarının iyi karşılanması ve moral açıdan desteklenmesi önemlidir. Bilindiği üzere hem asker hem de kolluğun görevini yaparken en çok ihtiyaç duyduğu hususlardan birisi "moral"dir. Özellikle Gezi olayları örneğinde medyaya yansıyan "kalkanları üzerinde kaldırımlarda uyuma, günlerce evine gidememe, duş alamama" ve benzer pek çok sıkıntının moral

duygusunun ciddi anlamda zayıflamasına ve bozulan bu psikoloji ile yapılan bir müdahalede de aşırılığa kaçılmasına yol açabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Aşağıda verilen personel görüşü bu yorumu teyit etmektedir:

"İzmir'de sahilde oturan genç kızın saçını çeken polis memuruna müfettişler tarafından fotoğrafın gösterilmesi üzerine " "Bu ben miyim? O anı hatırlamıyorum" 20 saat boyunca uykusuz, ayakta ve görev başındaydım. Bu yaşananları hatırlamıyorum bile" dediği öğrenildi" (t24, 2013).

Kolluk Personelinin Yaşadığı Bireysel Sorunlar

Milli Değerleri Koruma İçgüdüğü

Milli kültürel değerlerle devlete sahip çıkma anlayışı, bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanarak polislik mesleğine adım atan polislerde devlete bağlılığı artırmakta ve sivil düşünce ya iyi gelişmemekte ya da zayıflamaktadır (Delattre, 2002; Caldero & Crank, 2010)

En basitinden ifade özgürlüğü ve toplantı gösteri yürüyüşünün anayasal haklar olduğunu, siyasi veya başka amaçlı eleştiri ve protestonun aslında demokrasinin vazgeçilmezlerinden olduğunu kabul etmek veya ettirmek zor olmakta veya zaman alabilmekte, farklı ortamlarda müdahale kapsamında da olsa bir çatışmanın içinde kalan polislerde bu negatif bakış açısı pekişmektedir. Cohen'in (1972:1) yaklaşımıyla bazı kişi veya kesimlerin başta medyada olmak üzere özellikle "halkın şeytanları (folk devils)" olarak tanımlanması sonucu "moral panik" ile hedef olması söz konusu olabilmektedir. Personelin bu konudaki yorumlarına bakıldığında benzer düşüncelere rastlanmaktadır:

"İçimizde bu protestolara hak veren de var vermeyenler de. Binlerce insan var teşkilatta çevik kuvvet ekipleri arasında. Yaradılıştan dolayı herkes aynı şeyi düşünmeyebilir. Düşüncesini sevmesen de saygı duymalısın biz bunu biliyoruz. Protestolara hak veren arkadaşlarımızın müdahale ederken 2 kez düşündüğünü biliyoruz. Ama hak vermeyen arkadaşlarımızın da müdahale ederken daha da sertleştiğini biliyoruz." (dipnot.tv,2013)

Bu noktada Weber'in (2004:93) "bürokrasi" kavramını açıklarken memur tanımında kullandığı "şahsi olmayan ilişki (impersonal relationship)" kavramı önemlidir. Profesyonel hareket etmenin gereği olarak, iş bölümü, net bir hiyerarşi düzeni, detaylı kurallar ve düzenlemeler ve resmi seçme prosedürleri gibi faktörlere vurgu yapan Weber, şahsi olmayan resmi ilişki kurma biçimini de bürokratik anlayışın bir yansıması olarak sunmaktadır. Kolluk birimleri hem kamu kurumu hem de bürokrasinin bir parçası olarak gerek vatandaşla gerekse diğer kurum ve kuruluşlarla ilişkilerinde tarafsızlığı ve profesyonelliği gösteren bu

iletişim tarzını benimsemelidir. Aynı şekilde güç kullanma potansiyeli olan birimlerde görev alacak personeli özel seçmek ve eğitmek, sıkı düzenlenmiş kural ve standart operasyon prosedürleri ile kontrol etmek faydalı olacaktır. Ancak bunu yaparken araçların amacın önüne geçmemesi ve olayların gelişimine göre belirli bir esneklik sağlanması da önemlidir.

Yalnız Bırakılma ve Mağduriyet Algısı

Sıkıntı yaşadıklarında kendi amirlerinden güçlü destek bulamadıkları veya zor zamanda yalnız bırakılabildikleri, kolluk personeline kabul gören bir algı ve olgudur. Medya ve halkın geniş kesimlerindeki memnuniyetsizlik, kendi kurumsal dünyasında hissedilen sahipsizlik bir tür mağduriyet algısı üretmekte ve "hep biz mağduruz, bizi kendimizden başka anlayan yok" gibi algıları üretmekte ve pekiştirmektedir. Bu algı kimi zaman aşırı güç kullanmayı kimi zaman ise tamamen pasif kalmayı beraberinde getirebilmektedir. Bu konu personelin görüşlerine şu şekilde yansımaktadır:

"Sonuçta devlet memuruyuz, basına demeç veremiyoruz. Kurumumuz telefonlarımızı dinlemeye kadar işi ilerletti. Ancak aşırı derecede mobbing altındayız. Polisin hakkını savunacak bir yapılanma olmadığı için kendimizi riske atarak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz". Polis tam gaz attığı esnada ne düşünür, ne hisseder diye soruyorsunuz. Çok basit: "Artık bitse de eve gidip biraz uyusak" diye düşünüyor, "Eşimizi görsek, çocuğumuzla beraber olsak" diyor. "Bu olayların sorumlusu ben değilim, ama günah keçisi hep ben oluyorum, eziyeti, sıkıntıyı çeken, gerçek hak kaybına uğrayan hep ben" (milliyet,2014)

Tarafsızlığın Korunması

Polisin bir toplumsal olayda profesyonel davranması ve tarafsızlığını yitirmeden hareket etmesi ideal ve olması gereken ise de özellikle tecrübeli olmayan veya öz-denetimi zayıf polisler şahıslarına yapılan hakaret vb olaylardan etkilenmekte ve hata yapabilmektedir. Aşağıda yer verilen personel görüşü tarafsızlık konusundaki zorluklara ışık tutmaktadır:

"Şimdi meseleye şu açıdan bakın bizim yerimize kendinizi koyun. Emir gelmediği müddetçe asla müdahale edemiyorsunuz ama polisin burnunun dibine kadar geliyor gencecik çocuklar. Ben ekibin başında olduğum için yandan izliyorum. Çocuklara küfür ediyorlar göstericinin polise küfür ettiğini hiçbir yerde okudunuz mu? Yok...

Gelmiş polislerin kalkanlarının önüne kadar küfür ediyor işte sen şunun polisisin şunun emrinde çalışıyorsun bilmem şu çocuğusun falan. Görüntülere dikkat edin polis her

insana aynı sertlikte müdahale etmiyor onları fotoğrafa alıyor. Diğerlerine oranla o küfür eden gençlere daha şiddetli müdahaleler oluyor”(dipnot.tv,2013).

Burada Weber’in (2004:93) şahsi olmayan, kurallarla çevrelenmiş ve profesyonel ilişki tarzı tarafsızlığın sağlanması açısından da öne çıkmaktadır. “Sokak bürokratları” kavramını ortaya atan Lipsky (2010:3) ise polis, itfaiye, sosyal çalışmacı gibi kişilerin karar vericilerle vatandaş arasında bir irtibat görevlisi gibi çalıştığını ve yaptıkları işte makinelerin yerini alamayacağı bir takdir yetkisinin söz konusu olduğunu belirterek sokak bürokratlarının hem hizmet sunduğu kişiler hem de olaylar açısından uygun kararlar vermekle sorumlu olduğunu belirtmektedir.

Hukuki Sıkıntılar

Hukuki Düzenlemelerin Kısıtlayıcılığı

Hukukun gerekleri özellikle usul hukukundaki düzenlemelerin polisin elini kolunu bağladığı anlayışı da örtülü bir şekilde kolluğun bilinçaltında yer almaktadır (Sunshine&Tyler,2003). Özellikle arama, yakalama, gözaltına alma, ifade alma başta olmak üzere güç kullanımı konusunda adli makamların daha belirgin şekilde söz sahibi olmaları ve güç kullanma durumunda-bilhassa silah kullanma durumunda- hemen soruşturma açıldığı/açılacağı algısı-gerçek her zaman böyle olmasa da- yerleşik bir görüş olarak kolluk mensuplarının bilinçaltında yer almakta ve sağlıklı karar vermelerini olumsuz etkilemektedir. Bu açıdan güç kullanma potansiyelinin sık yaşandığı birimlerde mutlaka psikolojik ve legal destek sağlanması ve polisin halkın gözündeki meşruiyetinin ve suçla mücadeleye destek vermesinin prosedürlere uygun hareket etmekten geçtiğinin (Tyler,1990; Sunshine&Tyler,2003) ifade edilmesi önemlidir.

Kademeli Güç Kullanmadaki Belirsizlik

Güç kullanmada sıklıkla telaffuz edilen orantılı veya kademeli güç kullanma aşamaları arasındaki sınırlar belirsizlikler taşımaktadır. Hangi durumda nasıl bir güce başvurulacağı detaylı açıklanmış gibi görünse de özellikle silah kullanma ile alakalı hangi noktada bu yöntemle başvurulabileceği konusunda kafa karışıklığı yaşanmakta; kimi kolluk personeli sıcak bir silahlı çatışmada bile silahını kullanmakta tereddüt ederken ve amirlerinden emir beklerken, kimi personel ise dur ihtarına uymayıp kaçan ve muhtemelen başka sebepleri de olabilecek- ehliyetsiz araç kullanma gibi- bir kişinin ardından silahına davranarak ateşleyebilmektedir. Burada silah kullanma sonucu bir kişinin hayatını kaybedebildiği, beraberinde bir kadının eşini bir çocuğun babasını kaybettiği dikkate alınırsa ve kazanılan şey kaybedilen değer ile karşılaştırıldığında ölçsüz ise, derhal silaha başvurma yasal ve ahlaki çerçevede sorunlu hale gelebilecektir (Webb, 2011). Bu nedenle silaha başvurmada kesinlikle en son ve suç önlemek açısından başka çare kalmamış olması ve öncelikle öldürmenin hedeflenmemesi gerekir (Eryılmaz,2011).

Sivil Denetimin Yetersizliği

Vatandaşların herhangi bir zarara uğrayacağı veya yapacağı şikâyetin üstünün örtülmeyeceği endişesine kapılmadan başvuruda bulunabileceği ve böylelikle sesini daha doğrudan duyurabileceği ve diğer ülkelerde uygulaması görülen demokratik ve sivil bir denetim kurulunun (civilian reviewboard) bulunmaması kolluğun demokratik ve sivil denetimini kısıtlamaktadır (Barton,1970; Goldstein, 1977; Reiman,1985). West (1988:108) "kolluğun kendini denetlediği" bir sistemin doğal adalet kavramına ters olduğunu ve bu haliyle kusurlu olduğunu dile getirmektedir. Klockars (1996) vatandaşların aşırı güç kullanma tanımında geniş davranırken, kolluğun bu tanımlamayı dar bir çerçevede tuttuğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, vatandaşın kendini rahatlıkla ifade edebileceği ve devletin de destekleyeceği bu tür sivil bir denetim yapısı kolluğun meşruiyetini de artıracaktır (Walker,2011).

Siyasi Baskı

Belki en başta yer alması gereken bir başka olgu ise kolluk teşkilatlarının eğitim, atanma, istihdam ve benzer çok açıdan siyasi otoritenin emir ve kontrolünde görev yapmasıdır. Bu nedenle siyasi kurumların aldığı bazı kararlar veya verdiği emirlerin sonucunda, müdahale edilmeyecek olaylara müdahale edilmesinin veya az bir müdahale ile kontrol altına alınabilecek bir olayın aşırı şiddet ile bastırılmasının istendiği durumların olabildiği de bir gerçektir. He hâlükârda fiziki bir müdahalenin insan sağlığı ve vücut bütünlüğüne zarar verme potansiyeli dikkate alınarak bu konuda aceleci ve politik davranmamak, iyi ve detaylı değerlendirme ve planlama yapmak, ortalıkta dolaşabilecek kompo teorileri veya provokasyonlara hemen teslim olmamak esas olmalıdır. Kolluğun siyasi bir saikle hareket ettiği düşünce ve algısı ayrıca toplumda bölünme ve ayrışmalara yol açabilecektir (gazeteport,2014).

Müdahale Yöntemlerinde Yaşanan Sorunlar

Özellikle toplumsal olaylardaki müdahalelerde kullanılan yöntemler ayrı bir tartışma konusu olmaktadır. Daha önceden toplulukla yakın temas içerisinde kalkanlar ve coplarla şiddet görünömlü müdahaleler yerini son dönemlerde "öldürücü olmayan(non-lethal)" göz yaşartıcı gaz, biber gazı ve TOMA (Toplumsal Olaylara Müdahale Aracı) olarak bilinen araçlardan sıkılan basınçlı sularla uzaktan topluluğu dağıtma şeklindeki müdahalelere bırakmıştır (McEwen, 1997:42). Her iki müdahalenin de ayrı bir eğitimi olup bu eğitimi almayan personelin gaz silahı veya TOMA aracını kullanarak müdahale etmesi yasaktır. Kaminski ve Adang (2010:167) bu tür gazların "kişileri veya kalabalıkları dağıtmakta etkili olduğunu ve çabuk etki gösterdiğini ayrıca çok az sağlık problemi veya ölüme neden olduğunu" belirtmektedir.

Ancak gaz ve su kullanımında da bazı tartışmaların yaşandığı görülmektedir. Türkiye’de 11 Haziran 1997 tarihinde yürürlüğe giren Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi, Saklanması ve Kullanılması ve Yok Edilmesine Dair 1993 Tarihli Sözleşme (CWC) ye göre (Trapp,2006:26) göz yaşartıcı gaz, “kimyasal bir silah olarak” düşünülmemektedir. Ayrıca bu gazın kullanımına, iç karışıklıkların kontrol altına alınması da dâhil olmak üzere, yasaların uygulanması amacıyla izin verilmiştir.

Bununla birlikte bu tür gazların kullanılmasına ilişkin, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) tarafından kaygıların ifade edildiği belirtilmektedir. CPT’ye göre “Biber gazı potansiyel olarak tehlikeli bir maddedir ve kapalı alanlarda kullanılmamalıdır. Açık havada kullanılması halinde bile CPT’nin ciddi çekinceleri bulunmaktadır; istisnai olarak kullanılması gerektiğinde, bölgede belirli güvenlik tedbirlerinin alınması gerekmektedir. Örneğin, biber gazına maruz kalan kişiler derhal bir doktora ulaştırılmalı ve bu kişilere panzehir sağlanmalıdır. Biber gazı, hâlihazırda kontrol altına alınmış bir tutukluya karşı kullanılmamalıdır. (CPT, 2009:25). Bu hususlar dikkate alınmadan biber gazı kullanılması durumunda Mahkeme sadece düşünce özgürlüğünü, toplanma hakkını ihlal hükümlerinden değil, aynı zamanda Sözleşme’nin 3. Maddesi çerçevesinde, başvuruları insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye maruz bıraktıkları sonucuna da varmaktadır (9829/07 nolu AİHM kararı).

Bu konuda İçişleri Bakanlığının yayınladığı genelgede gaz kullanımı ile ilgili detaylı talimatlar bulunmaktadır. Bu talimatlarda gaz fişeği yerine grubu tedirgin edip dağılmalarını sağlamak açısından:

- ses ve ışık fişeği ya da yüksek ses çıkartan diğer mühimmat kullanılması ya da biber gazına başvurmadan önce tazyikli su sıkılması;
- kesinlikle Çevik Kuvvet personeli dışında diğer birim personelinin gaz fişeklerini kullanmaması;
- kapalı mekânlarda ve özellikle spor alanlarında gaz el bombaları ve gaz fişekleri kullanılmaması;
- gaz kullanmadan önce gazların etki alanı dâhilinde okul, hastane, kreş ve huzurevi gibi kurum ve kuruluşlar bulunup bulunmadığına dikkat edilerek kanuna aykırı toplumsal olaya karışmayan vatandaşların etkilenmemesi için azami özen gösterilmesi gibi hususlar yer almaktadır (Altuntop, 2014:17-18).

Ancak bu detaylar ve verilen eğitimlerle birlikte gerekli hassasiyetlerin tam gözetilmediği veya unutulduğu durumlar yaşanmaktadır (Bulut ve Kara, 2012:9). Bu yargıya dayanak olabilecek bir haber aşağıda verilmektedir:

“Yalova’da 27 Mayıs 2012’de bir kavgayı ayırmaya çalışırken polisin sıkığı biber gazından yaşamını yitirdiği iddia edilen Çayan Birben davasında tanık Kadir Bayraktar

"Çayan Birben polise 'Gaz sıkma benim astımım var' dedi. Polis, 'Biber gazından kim ölmüş ki sen ölesin' dedi. Biber gazını sıkı" diye konuştu" (milliyet,2014).

Karar Vericiler ve Uygulamacılara Öneriler

Kolluğun aşırı şiddet kullanmasının Türkiye özelinde literatürle uyumlu olarak kurumsal, bireysel ve sosyolojik açıklamaları bulunabilmektedir. Siyasi baskı veya belirleyiciliğin ise ayırıcı bir karakteristik olarak durduğu ileri sürülebilir. Bu kapsamda kolluğun sağlıklı bir güce başvurma stratejisi uygulaması için bazı düzenlemeler gerekmektedir:

- Kolluğun müdahale ettiği olaylarda öncelikle *katılımcıların kimliği ve olayla bağlantısı doğru olarak ortaya konulmalıdır* (şahsın şüpheli, mağdur, tanık veya olay yerinden geçen bir kişi olması). Bu bilgiye göre kolluğun hareket etmesi ve gerekli minimum düzeyde güce başvurusu, kişi veya eylem kontrol altına alındığında daha fazla güç uygulamaması gerekir.
- Zor kullanma aşamasına gelmeden önce (hem asayiş olayları hem de toplumsal olaylarda) müzakere sürecine ağırlık verilmelidir. Bu doğrultuda karşılıklı menfaatlerin ön plana çıkarılması (Manning,1977) ve olayın şiddetine göre önce komut (Dur!, Teslim ol! vb) veya şiddet içermeyen bir tehdit (kurallara uyulmazsa gözaltına alınacaksınız, dağılmazsanız zor kullanılacak vb) ile ikazda bulunulması daha ileri durumlarda ise kademeli artırarak güce başvurulması gerekir (Sykes ve Brent, 1980).
- Personelin seçiminde ve eğitimi üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Okul sürecinde başlayan eğitim, daha sonra hizmetiçi eğitimlerle ve alan eğitimleri ile sürekli güncellenmeli, yapılan hatalar eğitimlerde tekrar tartışılarak hata düzeyinin aşağı çekilmesine çalışılmalıdır (Cao,2002; Goldstein,1977).
- Her kolluk biriminin güçlü ve titizlikle hazırlanmış ve her bir altbirim için geçerli bir güç kullanma politikası olması ve bu politikanın içselleştirilmesi açısından sürekli tekrarlanması ve görünür kılınması gerekir (Hatch, 2007; Meyer,1994).
- Bireysel olarak bakıldığında hem geçmişten getirdiği kişilik özellikleri hem de mesleki alt kültürden aldığı değerlerle şekillenen kolluk personeli özellikle iyi takip edilmelidir. Kolay şiddete başvuran, öfke kontrolü zayıf, diyalog ve iletişim becerisi iyi olmayan, demokratik değerleri tam özümsememiş ve teknik olarak ta yetersiz personelin aşırı güç kullanımı durumunda bulunduğu görevden ve belki de memuriyetten uzaklaştırılması (decertification) gerekir (Puro vd.,1997).
- Yeni başlayan her memurun doğrudan herhangi bir teste tabi tutulmadan zor kullanmanın sık gerçekleştiği birimlere atanmaması gerekir (Cao ve Huang,2000). Şiddete başvurduğu tespit edilen polisin hemen ve her zaman görevden uzaklaştırılması mümkün olmamakta; adli ve idari soruşturmalar uzayabilmekte, bazı durumlarda ise ya amirleri tarafından göz yumulmakta ya da yeri değiştirilmek ve hatta terfi ettirilmek suretiyle sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Görevden uzaklaştırma durumlarında ise çoğunlukla

mahkeme kararları ile göreve geri dönme durumu yaşanmaktadır (Mollen Commission Report).

- Bu noktada özellikle yeterli değerlendirmeyi yapmadan gelişigüzel görevlendirme yapılmakta, görevli personelin sınırı aştığı olaylar takip edilmemekte, eğitim gereklilikleri yeterince karşılanmamakta ve yapılan hatalar hizmet içi eğitimlerle tekrar gözden geçirilerek düzeltilmemekte ise, kurumsal sorumluluk ve hesapverebilirliğin devreye girmesi ve sorumlu amirlerin de hesap vermesi sağlanmalıdır (Worrall,1998; Lundman,1980)
- Scrivner (1994:1-6) ise aşırı güç kullanma ile ilgili bir önlem olarak polis psikologlarının kolluk birimlerinde görevlendirilmesinin önemine işaret etmektedir. Sağlanacak psikolojik destek ile önceden sinyal veren bazı profillerin tespit edilerek herhangi bir olumsuzluğun yaşanmadan önlenmesi sağlanabilir. Aynı şekilde moral destek sağlanması açısından zor kullanmanın sık yaşandığı birimlerde çalışan personelin desteklenmesi, iyi yaptığı işlerde-örneğin şiddete başvurmadan bir ihtilafı çözümülemesi- ödüllendirilmesi, yeterince dinlenme ve beslenme imkanlarının sağlanması kesinlikle olumlu etkiler sağlayacaktır.
- Medya bir taraftan zor kullanmayı gerektiren durumları yansıtırken daha objektif davranarak, diğer taraftan polisin aşırı güç kullanması karşısında farkındalığı artırıcı ve kolluğun kontrol ve denetimine yardımcı bir rol oynayabilir (Hall vd., 1981). Bailey 'in (1998:23) ifadesiyle yaşanmış olaylar, "medyanın doğru olmayan önyargıları ile birleşerek kolluk personeli hakkında gerçekçi olmayan beklenti ve düşüncelere (polisler çok sert, polisler çok hoşgörülü, polisler kahraman vb)" yol açabilmektedir.
- Zor kullanmanın gerekli olmasında personelle birlikte şartların ve şüphelinin durumu da (örneğin alkollü, yakınıni kaybetmiş, yaralanma ve benzer bir nedenle canı yanan, evi yıkılan, ideolojik olarak kolluğa mesafeli ve çatışmayı destekleyen) dikkate alınmalıdır. Kolluk personelinin mümkün olduğunca geniş ve empati ile yaklaşarak hareket etmesi ve sabırlı olması bu durumdaki insanların normalden fazla reaksiyon gösterebileceğini hesaplaması ve aşırı tepki vermemesi gerekir.
- Vatandaşlardan aşırı güç kullanma veya yetkinin kötüye kullanılması yönünde gelen şikâyetler iyi bir yönetim ve gelişim kaynağı olarak değerlendirilmeli ve araştırılarak tekrar etmemesi yönünde çaba gösterilmelidir.
- Vatandaşların seslerini daha doğrudan ve zarar göreceği endişesi duymadan ifade edebileceği, yapılan başvuruların bağımsız olarak ele alınabileceği ve toplumun farklı kesimlerinden temsilcilerin görev yapacağı sivil denetim kurulları oluşturulmalıdır.

Sonuç

Eğitim ve teknolojinin ve özellikle yazılı ve sosyal medyanın her geçen gün artan etkisi ile kolluk kuvvetlerinin her an hesapverebilir,şeffaf ve tutarlı hareket etmesi her zamankinden daha fazla ihtiyaç haline gelmiştir. Bu çerçevede aşırı veya orantısız güç kullanma, diğer başka olumsuzluklarla

kıyaslandığında hem kolluğun hem de temsil ettiği devletin itibarını daha fazla ve derinden zedelemekte ve kolluğun halk nezdindeki meşruiyetini zayıflatmaktadır.

Bu açıdan denilebilir ki, dünyanın hiçbir yerinde kolluğun güç kullanmasının halkın bütün kesimlerinden kayıtsız şartsız destek bulması mümkün olmayacaktır. Bu anlamda kolluk personeli Mollaoğlu'nun (2013) ifadesiyle "ne Musa'ya ne İsa'ya yaranamama" sendromunu her zaman yaşayacaktır. Bu nedenle güç kullanmada denge ve sınırların korunmasına yardımcı olabilecek kurumsal, sosyal, psikolojik ve teknolojik desteklerin zamanında ve yeterince sağlanması faydalı olacaktır.

Kısaca Lipsky'nin (1970:1) tanımıyla "halka karşı hükümeti temsil eden, sokaktaki (street level) bürokrat" durumundaki kolluk veya polisin olabildiğince tarafsız, sabırlı, iletişim ve müzakereyi ön plana çıkaran bir tutum takınması; beraberinde teknik olarak yeterli ve profesyonel, gerektiği kadar, ölçülü ve minimal düzeyde güç kullanması kısaca "kavgada yumruk sayılmaz" mantığıyla hareket etmemesi kolluğa ve dolayısıyla devlete bakışı olumlu yönde etkileyecektir.

Kaynakça

- Adams K. (1999) What we know about police use of force. In: Use of force by police: overview of national and local data. National Institute of Justice and Bureau of Justice Statistics, Washington, DC, pp 1–14
- Akdoğan,H., Köse,Y. (2013). Kamu Hizmetinde Güç Kullanma: Bir Profil Çalışması Ve Kamu Yöneticilerine Politika Önerileri, *Türk İdare Dergisi*, s.476, ss.115-132
- Akyazan, E. (2006). 5237 Sayılı TCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri, *Ankara Barosu Dergisi*, s.1, s.77-98
- Alpert, G.P., Dunham,R.G. (2004). Understanding Police Use of Force Officers, Suspects, and Reciprocity, Cambridge University Press
- Altıntop, S. (2014). İç Hukukta Toplumsal Olay Yönetimi, Hakan Batırhan KARA (Ed) Kamu Düzeni ve Güvenliği Açısından Toplumsal Olaylar Yönetimi, Efil Yayınları, Ankara
- Ateş,S., Turgut,K. (2006). Toplumsal Olaylarda Aşırı Güç Kullanımının Nedenleri, Mülkiye Müfettiş Raporu, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/10556735.asp>
- Bailey,F.Y. (1998). Popular Culture, Crime, and Justice, Wadsworth Publishing Company

- Barton, P.G. (1970). Civilian Review Boards and the Handling of Complaints against the Police, *The University of Toronto Law Journal*, Vol. 20(4). pp. 448-469.
- Becker, H.S. (Ed.). (1964). *The other side: Perspectives on deviance*. London: Free Press of Glencoe.
- Belur, J. (2010). *Permission to Shoot? Police Use of Deadly Force in Democracies*, Springer Publishing, USA
- Bittner, E. (1991). The functions of the police in modern society. In C. Klockars & S. Mastrofski (Eds.), *Thinking about police: Contemporary readings* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Box, S. (1983). *Power, crime and mystification*. London: Routledge.
- Bulut, Y.; Kara, M. (2012). Biber Gazının İnsan Üzerinde Etkileri Ve İnsan Hakları Yönünden Değerlendirilmesi: Hatay Polis Meslek Yüksekokulunda Bir Uygulama, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 20, s. 1-29
- Caldero, M.A.; Crank, J.P. (2010). *Police Ethics: The Corruption of Noble Cause*, Anderson Publishing, USA
- Can, O. (2014). Gezi Parkı Gösterileri İle Yeniden Gündeme Gelen Polisin Hukuka Aykırı Davranışları Ve Polis Eğitiminde Hukukun Yeri, *Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi*, sayı: 110s. 371-392
- Cao, L., Huang, B. (2000). Determinants of citizen complaints against police abuse of power, *Journal of Criminal Justice*, vol. 28 pp. 203-213
- Cao, L. (2002). *Curbing Police Brutality: What Works? A Reanalysis of Citizen Complaints at the Organizational Level*, Final Report, Funded by Department Of Justice
- Chambliss, W. (1989). *On the take: From petty crooks to presidents*. Bloomington: Indiana University Press.
- Chan, J. (2000). Backstage punishment: Police violence, occupational culture and criminal justice. In T. Coady, S. James, S. Miller, & M. O'Keefe (Eds.), *Violence and police culture*. Carlton South, Victoria: Melbourne University Press.
- Chen, M. M. (1996). Are lawsuits an answer to police brutality? In W. A. Geller & H. Toch (Eds.), *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force*, pp. 247-272, New Haven, CT: Yale University Press.

- Chevigny, P. (1995). *Edge of the knife: Police violence in Americas*. New York: New.
- Cohen, S. (1972). *Folk devils and moral panics*. London: MacGibbon and Kee.
- Conner, G., (1991). "Use of Force Continuum: Phase II," *Law and Order* vol.3 pp.30–32.
- Crank, J. (1998). *Understanding police culture*. Anderson Publishing: Cincinnati
- Delattre, E. (2002). *Character and cops: Ethics in policing* (4th ed.). Washington, DC: AEI.
- Erdem, J.G. (2013). Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜHFD)*, 62(4), ss. 971-1005
- Eryılmaz, M.B., Bozlak, A. (2009). *Hukukumuzda Zor ve Silah Kullanma Yetkisi*, *TBB Dergisi*, Sayı 83, s.223-277
- Eryılmaz, M.B. (2011). *Toplumsal Olaylarda Orantısız Güç Kullanımı*. Ulaşım linki: <http://mesutbedrieryilmaz.blogspot.com.tr/2011/01/toplumsal-olaylarda-orantisiz-guc.html>
- Friedrich, R. (1980). *Police Use of Force, Individuals, Situations and Organizations*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* vol.452, pp.82–97
- Fyfe J.J.(1989). *Split-Second Syndrome and Other Determinants of Police Violence*, *Critical Issues in Policing: Contemporary Readings*, Roger G Dunham and Geoffrey P Alpert, eds. p.465-479
- Gerth, H.H. Mill, C. W. (1958). *From Max Weber: Essays in Sociology*, Oxford University Press
- Gilmartin K.M.; Harris, J.J. (1998). *Continuum of Compromise*, *Police Chief*, 65(1), pp.25-28
- Goffman, I.(1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Doubleday Publishing, Garden City, NY
- Goldstein, H. (1977). *Policing a Free Society*. Cambridge, MA: Ballinger Publishing Co.

- Göksu, T.; Köktaş, A.; Özcan, M.; Erzurumluoğlu, B. (2003). Polisi İlgilendiren Toplumsal Olayların Yönetimini(PİLTOY) Etkileyen Faktörler, *Polis Bilimleri Dergisi*, 5(2), ss.43-64
- Green, P.,& Ward, T. (2004). State crime: Governments, violence and corruption. London: Pluto.
- Guerin,B., Innes,J. (2009). Social Facilitation, *European Monographs in Social Psychology*, Cambridge University Press
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1981). The social production of news: Mugging in the media. In S. Cohen & J. Young (Eds.), *The manufacture of news: Social problems, deviance and the mass media*. California: Sage.
- Hatch, D.E.,Dickson,R. (2007). Officer-Involved Shootings and Use of Force: Practical Investigative Techniques, Taylor&Francis Publishing,USA
- Hobbes,T. (1995). Leviathan, çev.Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul
- Hogg, M.A.; Vaughan, G.M. (2004). Sosyal Psikoloji, (çev.) İ.Yıldız ve A.Gelmez, Ütopya Yayınevi
- Human Rights Watch, (1998). Shielded from Justice: Police Brutality and Accountability in the United States, New York
- Kaminski, R.J., Adang,O. (2010). Pepper Spray: Practice, Policy, and Research in the Netherlands, in *Police Use of Force: A Global Perspective*, ed.Johannes Knutsson, Praeger Publishing, USA
- Kelling, G. L., Wasserman, R., & Williams, H. (1988). *Police Accountability and Community Policing*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Klinger, D. (2004). *Into the Kill Zone: A Cop's Eye View of Deadly Force*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Klockars, C. (1991). The dirty Harry problem. In C. Klockars & S. Mastrofski (Eds.), *Thinking about police: Contemporary readings* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Klockars, C. (1996). A theory of excessive force and its control. In W. Geller & H. Toch (Eds.), *Police violence: Understanding and controlling police abuse of force*. New Haven, CT: Yale University Press.

- Kuhns, J.B., Knutsson, J. (2010). Police Use of Force: A Global Perspective, ed. Johannes Knutsson, Praeger Publishing, USA
- Langworthy, R. H., & Travis, L. F., III. (1994). Policing in America. New York: Macmillan Publishing Co.
- Lersch, K. M., & Mieczkowski, T. (1996). Who are the problem-prone officers? an analysis of citizen complaints. *American Journal of Police* XV(3), 23–44.
- Levine, D.; and Tavera, M. (1997). Use of force reporting guidelines, *Journal of California Law Enforcement*, 31/1
- Lipsky, M. (1970). "Introduction", in Michael Lipsky (Ed) , Law and Order: Police Encounters, Adline Publishing Comp., ss.1-7.
- Lipsky, M. (2010). Street-level Bureaucracy. Russell Sage Foundation
- Lundman, R. (1980). Police and Policing: An Introduction. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Manning, P. (1977). Police Work. Cambridge, MA: MIT Press, USA
- McEwen, T. (1997). Policies on less-than-lethal force in law enforcement agencies. Policing: *International Journal of Police Strategies & Management* vol.20, 39–59.
- McKenzie, I. (2000). Policing force: Rules, hierarchies and consequences. In F. Leishman, B. Loveday, & S. Savage (Eds.), Core issues in policing (2nd ed.). Harlow, Essex: Longman, Pearson Education.
- Menzies, K. (2000). State crime by the police and its control. In J. Ross (Ed.), Controlling State Crime (2nd ed.). New Brunswick: Transaction.
- Mike, M. (2012). Crowd Management Adopting a New Paradigm, FBI Law Enforcement Bulletin, v.81, n.8, pp.1-6
- Mollaoğlu, A. (2013). İsalar Musalar ve Polisler (Türk Polisliğine Dair Yeni Düşünceler), Ötüken Yayınları
- Muir, K. (1977). Police: Streetcorner politicians. Chicago: Chicago University Press
- Nelson, J. (2001). Police Brutality: An Anthology, W.W. Norton Publishing
- Ortaylı, İ., (1997). Devlete Nasıl Bakılmalı?, *Doğu Batı Dergisi*, Kasım sayısı, s.1 (Devlet), II. Basım

- Özdemir, İ. (2013). "Sivil Toplum, Şiddet Tekeli ve Simgesel Şiddet", Taraf Gazetesi 28 Haziran 2013 <http://www.taraf.com.tr/haber-sivil-toplum-siddet-tekeli-ve-simgesel-siddet-127560/>
- Punch, M. (1996). *Dirty business: Exploring corporate misconduct*. London: Sage.
- Puro, S., Goldman, R., Smith, W.C. (1997). "Police decertification: changing patterns among the states, 1985-1995", *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, Vol. 20 Iss: 3, pp.481 – 496
- Rahtz, H. (2003). *Understanding Police Use of Force*, Criminal Justice Press/Willow Tree Press
- Reiman, J. (1985). The social contract and the police use of deadly force. In F. A. Ellison & M. Feldberg (Eds.), *Moral Issues In Police Work*. Savage, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Reiner, R. (2000). *The politics of the police* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Reiss, A. (1971). *The Police and the Public*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Sancar, M. (2001). Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti, *Doğu-Batı Dergisi*, yıl:4, sayı:3, s.25-45
- Scrivner, E.M. (1994). Controlling Police Use of Excessive Force: The Role of the Police Psychologist, *National Institute of Justice* (NCJRS.gov) vol.October, p.1-6
- Sherman, L. W. (1978). *Scandal and Reform: Controlling Police Corruption*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Skolnick, J. (1966). *Justice without trial: Law enforcement in democratic society*. New York: Wiley.
- Skolnick, J., & Fyfe, J. (1993). *Above the law: Police and the excessive use of force*. New York: Free.
- Sunshine, J., Tyler, T.R. (2003). The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing, *Law & Society Review*, vol.37, s.513-548
- Sykes, R. ve Brent, E. (1980). The Regulation of Interaction by Policing: A Systems View of Taking Charge, *Criminology*, vol.18, pp.182–197

- Sykes, R. ve Clark, J. (1975). A Theory of Deference Exchange in Police Civilian Encounters. *American Journal of Sociology* vol.81, pp.584–600
- Şafak, A., Bıçak, V. (1999). Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis, 3.Baskı, Liberte Yayıncılık: Ankara
- Tataroğlu, M.; Subaşı, E. (2009). Kolluk Güçlerinde Modernleşme: Muğla Örneğinde Turizm Jandarması Yapılanması, *Yönetim ve Ekonomi*, cilt:16 s.2, ss.73-93
- Terrill, W. (2001). Police coercion: Application of the force continuum. New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Terrill, W., & Mastrofski, S. (2002). Situational and officer based determinants of police coercion. *Justice Quarterly*, 19(2), 215–248.
- Trapp, R. (2006). The Chemical Weapons Convention – Multilateral Instrument with a Future, *The Chemical Weapons Convention*, Ramesh Thakur, Ere Haru (eds.), Hong Kong, United Nations University Press, s. 15-43.
- Turk, A. (1966). Conflict and Criminality. *American Sociological Review* vol.31, pp.338–352
- Tyler, T.R. (1990). Enhancing Police Legitimacy, *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, Vol.593, s. 84-99
- Uldricks, N., & Van Mastrigt, H. (1991). Policing police violence. Dordrecht: Kluwer.
- Ulusoy, H., Parlak, İ. (1994). 2559 Sayılı Polis Vazife Selahiyet Kanunu İle 2911 Sayılı Toplantı Ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda Zabıtaya Verilen Zor Kullanma Yetkisinin Usul Ve Yöntemleri İle Zor Kullanmanın Sınırının Ne Olduğuna Dair Rapor,
- http://www.mulkiyeteftis.gov.tr/default_b0.aspx?content=165
- Van Maanen, J. (1978). On watching the watchers. In P. Manning & J. van Maanen (Eds.), *Policing: A view from the street*. Santa Monica, CA: Goodyear.
- Van Maanen, J. (1985). The asshole. In A. Blumberg & E. Niederhoff (Eds.), *The ambivalent force: Perspectives on the police* (3rd ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Waddington, P. A. J. (1999a). Policing citizens. London: UCL.
- Waddington, P. A. J. (1999b). Police (canteen) sub-culture: An appreciation. *British Journal of Criminology*, 39(2), 287–308.
- Walker, S. (2001), *Police Accountability: The Role of Citizen Oversight*, Wadsworth, Belmont, CA.
- Webb, H. (2011), *Managing the Use of Force Incident: For Criminal Justice Officers, Supervisors, and Administrators*, Charles C. Thomas Publishing, USA
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji Yazıları*, çev. Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, 2. Baskı
- West, P. (1988). Investigation of complaints against police:summary report of a national survey. *American Journal of Police* v.7, pp.101–121.
- Westley, W. (1970). *Violence and the police*. Cambridge, MA: MIT.
- Wilson, J. Q. (1968). *Varieties of Police Behavior*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Worrall, J.L. (1999). Administrative Determinants of Civil Liability Lawsuits Against Municipal Police Departments: An Exploratory Analysis, *Crime & Delinquency*, vol.44 no.32.pp.295-313
- Yaşar,P. (2013). Kamu Düzeni Kavramı Ve Polisin Şiddet Kullanma Yetkisinin Ölçüsü Bağlamında "Gezi Parkı Direnişi", *Hukuk Gündemi*, sayı:1 <http://www.ankarabaru.org.tr/siteler/ankarabaru/hgdmakale/2013-1-1/4.pdf>
- İmajımız polisin orantısız gücü) <http://www.milliyet.com.tr/ijimiz-polisin-orantisiz-gucu/gundem/detay/1805016/default.htm>
- Polis 'gazdan kim ölmüş' diyerek sıkılmış, http://www.milliyet.com.tr/polis-gazdan-kim-olmus-diyerek-gundem-1944772/Polis_gazdan_kim_olmush_diyerek_sikmis
- İzmir'de açığa alınan polis: Bu ben miyim? Hatırlamıyorum (t24.com.tr) <http://t24.com.tr/haber/izmirde-aciga-alinan-polis-bu-ben-miyim-hatirlamiyorum,232287>
- Ben Olsaydım... (Cumhuriyet Gazetesi) http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/83249/Ben_Olsaydim_.html
- http://www.egm.gov.tr/İllerdenHaberler/Documents/NIGDE_RAPOR.pdf

<http://www.hrw.org/legacy/reports98/police/uspo28.htm>

<http://www.haberartibir.com.tr/gundem/aihmden-polis-siddeti-cezasi-h6957.html>

<http://www.gazeteport.com.tr/yazar/2/yavuz-semerci/282/peki-polis-siyaset-yaparsa-ne-yapacagiz>

<http://www.taraf.com.tr/haber-efgan-ala-dogruladi-gezide-polisin-kask-numaralari-silindi-154052/>

<http://www.milliyet.com.tr/polisler-gezi-parki-ile-ilgili-ilk/gundem/detay/1720259/default.htm>

Gezi Eylemlerine destek veren arkadaşlarımız da var
<http://www.dipnot.tv/cevik-kuvvet-polisleri-anlatiyor-gezi-eylemlerine-destek-veren-arkadaslarimiz-da-var/33155/>

http://www.parc.info/client_files/special%20Reports/4%20-%20Mollen%20Commission%20-%20NYPD.pdf

Shielded from Justice: Los Angeles: The Christopher Commission Report
(Shielded from Justice: Los Angeles: The Christopher Commission Report)
<http://www.hrw.org/legacy/reports98/police/uspo73.htm>

Florida Uniform Crime Report, County and Municipal Offense Data, January—December 2005,” Florida Department of Law Enforcement,
<http://www.fdle.state.fl.us/Content/getdoc/e429dee2-f22b-4e25-bbab-0fd13e2a6b2b/Statewide-Ratios.aspx> (erişim tarihi,25.10.2014).